

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Мостова А.Д.

*кандидат економічних наук, старший викладач,
Університет імені Альфреда Нобеля*

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Продовольчій безпеці належить ключова роль у соціально-економічному розвитку держави. При цьому в більшості випадків при оцінюванні її стану в Україні прийнято звертати увагу лише на рівень самозабезпеченості країни та її регіонів продуктами харчування. Ефективна стратегія державної продовольчої безпеки потребує об'єктивної аналітичної основи, яка дозволить обґрунтувати стратегічні напрями продовольчої безпеки.

Загальні методичні підходи до аналізу стану продовольчої безпеки як однієї із складових економічної безпеки викладені у Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013 року № 1277 (далі – Методичні рекомендації). Оцінка рівня продовольчої безпеки проводиться за допомогою системи індикаторів: добова калорійність харчування; співвідношення обсягів виробництва і споживання основних груп продовольчих товарів; виробництво зерна на 1 особу; рівень запасів зерна на кінець періоду; частка продажу імпортованих продовольчих товарів через торговельну мережу підприємств [3]. В Методичних рекомендаціях представлений алгоритм розрахунку показників та джерела вхідної інформації.

Оцінювання рівня продовольчої безпеки проводиться за Методикою визначення основних індикаторів продовольчої безпеки від 05.12.2007 № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки» (далі – Методика), яка містить наступні індикатори та їх порогові значення: добова енергетична цінність раціону; достатність споживання у розрізі основних видів продуктів харчування; достатність державних продовольчих запасів зерна; економічна доступність продовольства; диференціація вартості харчування за соціальними групами; ємність внутрішнього ринку; продовольча незалежність за окремим продуктом [1].

У проекті Закону України «Про продовольчу безпеку України» № 8370-1 (далі – Законопроект) надано перелік з восьми індикаторів, що характеризують відсутність або наявність загрози продовольчій безпеці України при невідповідності фактичних значень індикаторів встановленим граничним показникам [2]. Законопроектом пропонуються граничні значення тільки для трьох з восьми індикаторів.

У працях ряду науковців зміст поняття продовольчої безпеки зводиться до визначення системи критеріїв і показників, що дають змогу всебічно охарактеризувати її поточний стан, динаміку і тенденції зміни.

При оцінюванні продовольчої безпеки виділяють наступні блоки індикаторів: достатності, доступності, незалежності, стійкості, безпечності та якості, фізичної доступності, економічної доступності. Автором також пропонується розподілити сформовану множину показників по кожному з блоків індикаторів [5, с. 196].

Інші дослідники пропонують для діагностики продовольчої безпеки враховувати такі чинники:

- рівень і структура кінцевого споживання продуктів харчування;
- стан продовольчого потенціалу сфер АПК і природних ресурсів сільськогосподарського призначення;
- обсяги і структура експорту-імпорту продовольства в регіоні, які характеризують міжрегіональний аспект відтворення;
- якість і безпека продовольства [4, с. 44].

Проведене дослідження існуючих методичних підходів до аналізу стану продовольчої безпеки в Україні показав, що нормативно-правові акти, які регулюють методичне забезпечення оцінки продовольчої безпеки, не узгоджені між собою стосовно затвердженого переліку показників та їх нормативних значень. Запропоновані індикатори не дозволяють провести об'єктивний і системний аналіз стану і динаміки продовольчої безпеки з урахуванням стратегічних завдань. Методична основа для формування та реалізації стратегії продовольчої безпеки сьогодні остаточно не сформована. Критичний аналіз наукової літератури та нормативно-правового забезпечення показав, що в сучасних умовах в Україні не прийнятий єдиний методичний підхід до аналізу і оцінки стану продовольчої безпеки за системою показників, яка охоплює стратегічні напрями впливу і складові, які безпосередньо визначають рівень продовольчої безпеки.

Критичний аналіз існуючих методик оцінки забезпечення продовольчої безпеки країни дозволяє надати авторську їй інтерпретацію. Відповідно до розробленої структури стратегії продовольчої безпеки, показники оцінювання стратегічного рівня продовольчої безпеки пропонується систематизувати відповідно до чотирьох груп (рисунок 1).

Групування показників аналізу стану продовольчої безпеки необхідно здійснити для подальшої локалізації виявлених проблем та зосередження державних ресурсів у необхідному напрямку, що дозволить удосконалити методологічний та методичний апарат розробки стратегії та підвищити ефективність її реалізації. Всі показники доцільно подати у вигляді системи відносних величин (індексів) для об'єктивної оцінки тенденцій продовольчої безпеки у порівнянні з нормативними їх значеннями або сприятливими за певними критеріями. Вони повинні мати однакову розмірність для їх порівняння не тільки з оптимальним або нормативним значенням, але й між собою. Очевидно, що значення показника рівне або більше 1, вважатимемо позитивною тенденцією, а менше 1 – відповідно негативною.

Рис. 1. Показники аналізу стану продовольчої безпеки

Джерело: [6, с. 45]

Інтегральний індекс стану продовольчої безпеки країни пропонуємо розраховувати як середнє арифметичне значення суми часткових інтегральних індексів кожної з чотирьох груп показників [6, с. 46]:

$$I = \frac{I_1 + I_2 + I_3 + I_4}{4} \quad (1)$$

де I – інтегральний індекс стану продовольчої безпеки; I_1 – інтегральний індекс тенденцій виробництва та його відповідності внутрішнім потребам; I_2 – інтегральний індекс залежності продовольчого постачання країни та ресурсного забезпечення аграрного сектору від імпортних поставок; I_3 – інтегральний індекс динаміки запасів (співвідношення виробництва і споживання); I_4 – інтегральний індекс якості та доступності продовольства, збалансованості харчування.

Таким чином, за рахунок систематизації показників та інтегральних індексів удосконалено методологічні та методичні підходи до аналітичного забезпечення формування стратегії продовольчої безпеки та підвищення ефективності її реалізації. У подальшому запропоновані методичні розробки

допоможуть локалізувати виявлені проблеми та сконцентрувати державні ресурси у потрібних напрямках.

Аналітична складова формування стратегії враховує розроблену авторську методику аналізу стану продовольчої безпеки. Представлені групи показників та затверджені для них нормативні або рекомендовані значення у стратегії можна вважати початковим етапом у забезпеченні продовольчої безпеки на високому рівні. Реалізація розробленої стратегії продовольчої безпеки потребує державної підтримки виробництва продовольства та підприємств аграрного сектору економіки, регулювання ринку та реформування соціальної політики.

Список використаних джерел:

1. Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.12.2007 № 1379 «Деякі питання продовольчої безпеки». Редакція від 21.10.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1379-2007-п>.
2. Проект Закону України «Про продовольчу безпеку України» від 28.04.2011 № 8370-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6GI01A.html.
3. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10. 2013 року № 1277 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsi>.
4. Власов В.І. Методичні підходи щодо оцінки продовольчої безпеки країни / В.І Власов, В.П. Саблук, М.А. Лисак // Економіка АПК. – 2009. – № 8. – С. 43-45.
5. Кардаш О.Л. Сучасне методичне забезпечення оцінювання продовольчої безпеки України / О.Л. Кардаш // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2015. – № 5 (1). – С. 194-199.
6. Мостова А.Д. Удосконалення методичного забезпечення аналізу стану продовольчої безпеки країни / А.Д. Мостова // Економіка та держава. 2017. – № 10. – С. 42-47.

Стеблянюк І.О.

*доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри;*

Дорошкевич В.І.

аспірант,

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ЗОВНІШНІ ЗАГРОЗИ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА: ШЛЯХИ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ

Економічна безпека держави – стан захищеності економіки держави від внутрішніх та зовнішніх загроз для забезпечення існування і прогресивного розвитку суспільства і держави. Основними завданнями її забезпечення є: стає економічне зростання, боротьба з інфляцією та безробіттям, формування